

Elżbieta Ciemięga

Jak Moniuszko wieszczom grał, czyli poezja romantyczna w interpretacji muzycznej

Scenariusz został nagrodzony pierwszą nagrodą w ogólnopolskim konkursie na scenariusz zajęć dla ucznia *Moniuszko 2012*. Przeznaczony jest dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i traktuje o wzajemnych związkach poezji i muzyki. W trakcie realizacji zajęć autorka wykorzystuje wiele przez siebie opracowanych narzędzi multimedialnych. Razem ze scenariuszem są one dostępne na naszych stronach internetowych – www.wychmuz.pl.

Temat:

Jak Moniuszko wieszczom grał, czyli poezja romantyczna w interpretacji muzycznej.

Poziom kształcenia:

szkoła ponadgimnazjalna, klasa 2.

Przedmiot:

język polski (scenariusz może być również wykorzystany na zajęciach kółka polonistycznego, wiedzy o kulturze lub zajęć bibliotecznych).

Jednostka dydaktyczna:

2 × 45 minut.

Uwagi o realizacji:

Zajęcia przeznaczone są dla uczniów klasy 2, którzy poznali twórczość polskich poetów romantycznych. Mają one ukazać inspirującą rolę poezji dla kompozytora muzyki oraz wpływ muzyki na odbiór wierszy. W lekcji wykorzystałam elementy dydaktyki interaktywnej, aby zaproponowane ćwiczenia były bardziej atrakcyjne dla uczniów.

Cele ogólne:

- przybliżenie uczniom sylwetki twórczej wybitnego polskiego kompozytora – Stanisława Moniuszki,
- ukazanie korespondencji sztuk w romantyzmie,
- wskazanie środków oddziaływania estetycznego muzyki i poezji,
- odkrycie ponadczasowego wymiaru muzyki Moniuszki i poezji polskich romantyków.

Cele szczegółowe

Uczeń:

- potrafi wymienić najważniejsze fakty z życia kompozytora,
- zna twórczość S. Moniuszki i poetów romantycznych,
- potrafi wymienić i zinterpretować poznane dzieła muzyczne powstałe z inspiracji poezją,
- potrafi dokonać analizy wybranych utworów poetyckich w kontekście ich muzycznych opracowań,
- rozumie sens, przesłanie poznanych utworów muzycznych i poetyckich oraz dostrzega ich wartości estetyczne,

- rozwija wrażliwość na piękno poezji i jej interpretacji muzycznej oraz potrafi docenić walory artystyczne dzieł literackich i muzycznych.

Środki dydaktyczne:

- biuletyn informacyjny „Polihymnia. Jednodniówka na lekcję języka polskiego poświęcona Stanisławowi Moniuszce” – materiał opracowany w programie Publisher (załącznik 1);
- artykuł Marii Madej *Związek muzyki z literaturą w okresie romantyzmu* (załącznik 2);
- puzzle interaktywne układane w programie Everyday Jigsaw, Jigsaw Puzzle Lite lub w innym dowolnym programie komputerowym do tworzenia i układania puzzli (załącznik 3);
- krzyżówka interaktywna opracowana w programie Hot Potatoes 6 (załącznik 4);
- prezentacja multimedialna przygotowana w programie PowerPoint (załącznik 5);
- elektroniczne i papierowe karty pracy (załącznik 6);
- teksty wierszy polskich twórców romantycznych:
 - A. Mickiewicza *Sen; Sonety odeskie – Niepewność; Sonety krymskie – Czatyrdah, Ajudah*; ballady – *Czaty, Trzech Budrysów*,
 - J. Czeczota *Prząśniczka*,
 - W. Syrokomli *Pieśń wieczorna*,
 - I. Kraszewskiego *Dziad i baba* (załącznik 7);
- nagrania utworów S. Moniuszki:
 - fragmenty z kantaty *Sonety krymskie: Hymn (Czatyrdah)* oraz *Epilog (Ajudah)*,
 - ballady – *Czaty, Trzech Budrysów*,
 - pieśni – *Sen (Chociaż zmuszona będziesz)*, *Prząśniczka*, *Pieśń wieczorna*.

Pomoce dydaktyczne:

- cztery komputery z dostępem do Internetu,
- rzutnik multimedialny lub tablica interaktywna,
- program Publisher,
- program Everyday Jigsaw,
- program Hot Potatoes 6 ze spolszczeniem,
- program PowerPoint,
- program FreeMind do tworzenia map myśli.

Przebieg lekcji

Na dzień lub dwa przed planowaną lekcją uczniowie otrzymują dwie publikacje:

1. Przygotowany przez nauczyciela w programie Publisher biuletyn informacyjny (załącznik 1), poświęcony życiu i twórczości S. Moniuszki, zawierający wskazówki dotyczące przygotowania się do lekcji. Zapoznanie się z treścią biuletynu ułatwi uczniom wykonywanie ćwiczeń w trakcie lekcji i poszerzy ich wiedzę o kompozytorze.
2. Artykuł dostępny w Internecie (w wersji drukowanej) na temat związku muzyki i poezji w romantyzmie (załącznik 2).

Część wstępna (15 minut)

1. Wysłuchanie najpopularniejszego utworu S. Moniuszki skomponowanego do tekstu J. Czeczota – *Prząśniczka* – jako wprowadzenie do lekcji.
2. Układanie puzzli interaktywnych (załącznik 3) przedstawiających scenę ze spektaklu *Straszny dwór*.
3. Krótka dyskusja na temat związków poezji i muzyki w romantyzmie – na podstawie otrzymanego artykułu i materiałów z podręcznika.
4. Rozwiązywanie krzyżówki interaktywnej, utworzonej w programie Hot Potatoes 6 (załącznik 4), sprawdzającej wiedzę o życiu i twórczości Moniuszki,

a tym samym przygotowanie do lekcji na podstawie biuletynu. (Otwarcie i wypełnianie krzyżówki wymaga zainstalowanej przeglądarki internetowej, ale nie wymaga dostępu do Internetu. Podczas otwierania należy zezwolić na odblokowanie zawartości pliku).

Zasadnicza część lekcji (30 minut)

1. Prezentacja multimedialna (załącznik 5) z komentarzem nauczyciela na temat związku muzyki Moniuszki z poezją polskich romantyków. (Jeżeli korzystamy z rzutnika multimedialnego, prezentacja przedstawiana jest tradycyjnie. Jeżeli mamy do dyspozycji tablicę interaktywną, możemy przygotować ją na portalu wirtualnelekcje.pl i po wykorzystaniu na lekcji udostępnić ją także innym nauczycielom).
2. Podział uczniów na cztery grupy nominalne (każda grupa wybiera lidera, który kieruje pracą i przedstawia jej efekty).
3. Rozdanie uczniom kart pracy (załącznik 6) i otwarcie odpowiednich folderów (z kartami elektronicznymi) na komputerach. Wypełnianie elektronicznych kart pracy będzie na pewno sprawniejsze i atrakcyjniejsze, ponieważ pozwoli na bezpośrednie odwołania do Internetu, szybkie odnalezienie tekstów i słuchanie muzyki podczas pracy.
4. Praca w grupach. Poszczególne grupy próbują odnaleźć wspólne płaszczyzny interpretacyjne utworów muzycznych i literackich.
 - **Grupa I** – Odpowiada na pytanie: Które motywy i symbole z sonetów A. Mickiewicza *Czatyrdah*, *Ajudah* uwypukla muzyka S. Moniuszki?
 - **Grupa II** – Próbuje wskazać, jakie walory artystyczne utworów *Pieśń wieczorna* W. Syrokomli i *Niepewność* A. Mickiewicza były inspiracją dla kompozytora.
 - **Grupa III** – Na podstawie analizy ballady A. Mickiewicza *Czaty* i *Trzech Budrysów* odpowiada na pytanie: Które cechy ballady romantycznej uwypuklił kompozytor?
 - **Grupa IV** – Na podstawie analizy utworów *Sen* A. Mickiewicza i *Dziad i baba* J. I. Kraszewskiego i ich muzycznych interpretacji ocenia, w jaki sposób kompozytor i pisarze oddziałują na emocje odbiorcy.
5. Przedstawienie przez liderów efektów pracy grup (15 minut).
6. Na podstawie wypowiedzi liderów uczniowie sporządzają mapy myśli na temat związku poezji romantycznej z muzyką Moniuszki. Mapy tworzą w wersji papierowej lub na komputerach w programie FreeMind.

Końcowa część lekcji (10 minut)

Przedstawienie map myśli i komentarz do nich.

Praca domowa:

Zadaniem uczniów będzie stworzenie w tych samych grupach, w których pracowali na lekcji, blogów tematycznych, poświęconych życiu i twórczości S. Moniuszki. Na przygotowanie blogów uczniowie będą mieli dwa tygodnie, następnie przedstawią je w klasie. Blogi oceniane będą według kryteriów, które otrzymają uczniowie na koniec lekcji (załącznik 8)¹.

¹ Wykorzystałam kryteria, które opracowałam do oceny WebQuestów, ponieważ odpowiadają one również wymogom blogów.

BORYCZKA B., 2003, *Praktyczny przewodnik po Internecie dla bibliotekarzy*, Oficyna Wydawnicza Branta, Warszawa–Bydgoszcz.

Encyklopedia Audiowizualna Britannica. Muzyka (z płytą DVD), Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2006.

Moniuszko, [w:] E. Dziębowska (red.), *Encyklopedia muzyczna PWM, „M”* (część biograficzna), Kraków 2000.

LISSA Z., 1987, *Zarys nauki o muzyce*, PWM, Kraków.

LORENS R., 2011, *Nowe technologie w edukacji* (z płytą CD-ROM), Wydawnictwo Szkolne PWN, ParkEdukacja, Warszawa – Bielsko-Biała.

PREUS R., 2010, *Tworzenie interaktywnych materiałów dydaktycznych*, materiały z kursu online, Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy.

ŚMIECHOWSKI B., 1993, *Z muzyką przez wieki i kraje (historia muzyki)*, Borgis, Warszawa.

Zasoby Internetu:

Biblioteka internetowa *Wolne lektury*, <http://wolnelektury.pl/katalog>.

Chór Camerata Santa Cecilia, <http://santacecilia.pl/nagrania.html>.

Festiwal Moniuszkowski, <http://www.moniuszkowska.zdroj.pl>.

Instytut Adama Mickiewicza, <http://www.culture.pl>.

Portal wierszy miłosnych, <http://milosc.info/wiersze>.

Publikacje nauczycieli, <http://publikacje.lo-zywiec.pl/php/show.php>.

Warsztaty i kursy online, <http://www.kursyonline.bydgoszcz.pl>.

Wiersze dla Ciebie, dla bliskich, dla wszystkich, <http://www.wiersze.annet.pl>.

Wikipedia wolna encyklopedia (hasło: *Stanisław Moniuszko*), <http://pl.wikipedia.org>.

Wirtualne lekcje, <http://wirtualnelekcje.pl>.

YouTube, <http://www.youtube.com>.

Załącznik 1. Biuletyn informacyjny „Polihymnia. Jednodniówka na lekcję języka polskiego poświęcona Stanisławowi Moniuszce”

POLIHYMNIA
JEDNODNIÓWKA NA LEKCJĘ JĘZYKA POLSKIEGO POŚWIĘCONĄ STANISŁAWOWI MONIUSZCE

140 Rocznicza śmierci kompozytora

4 czerwca bieżącego roku byłamy obchodzić 140 rocznicę śmierci jednego z naszych wybitnych kompozytorów – Stanisława Moniuszki.

Z tej okazji organizowane były w całej Polsce uroczystości i imprezy... Zaprezentowały niektóre z nich, być może nadarzy się okazja, aby wrócić w nich udział.

22-28 II – "Halika" w Operze Krakowskiej.

23 II – "Halika" w Operze Wrocławskiej.

10 III – „Straszny chór” w Operze Śląskiej w Bytomiu.

22 III – „Straszny chór” w Teatrze Wielkim im. S. Moniuszki w Poznaniu.

VIII – 50. jubileuszowy Międzynarodowy Festiwal Moniuszkowski w Kudowej Zdroju.

Wydarci artystycznych związanych z obchodami rocznicy kompozytora będzie oczywiście w szkole świętej. Warto więc zajrzeć do Internetu, strony internetowej, aby nie pomijać tych jakie ważnych imprez, dzięki którym Moniuszko jest wciąż żywa, a jego muzyka nieustannie przenosiła do kolejnych pokoleń. Przy okazji jubileusza kompozytora przypominaj sobie jego sylwetkę twórczą i narodowy repertuar.

Tak żył i tak grał, czyli życiorys kompozytora

Stanisław Moniuszka u. 5 maja 1819 w Ulichu, zm. 4 czerwca 1872 w Warszawie. polski kompozytor, dyrygent, pedagog, organista, autor ok. 300 piosen, operetek, baletów i oper. Jego najbardziej znanych dzieł należą opery: *Halika*, *Straszny chór* i *Polnia*.

Przebieg jego życia: młodość w rodzinie muzycznej w Ulichu, studiowanie w Wiedniu, gdzie działał jako organista, kompozytor, pedagog i organizator życia artystycznego w mieście. W 1850 przeniósł się wraz z rodziną do Warszawy, gdzie stał kierownikiem dyrygentem opery. W latach 1852-1853 był wykładowcą w Instytucie Mistrzostwa w Warszawie. Zmarł na chorobę w 1872. Pochowany jest na cmentarzu warszawskim.

Opery i operetki Moniuszki

Opery:

- „Laska młodości”* (premiery 1841)
- „Halika”* (premiery: wariacja 1848, wersja 4-aktowa 1859)
- „Straszny chór”* (premiery 1867)
- „Kamień”* (premiery: w latach 1852-1853)
- „Fala”* (premiery 1868)
- „Przebiegłość”* (premiery w roku 1872)
- „Laska młodości”* (premiery w latach 1852-1853)
- „Wielki dzień”* (premiery 1867)
- „Wielki dzień”* (premiery w latach 1852-1853)
- „Wielki dzień”* (premiery 1867)
- „Wielki dzień”* (premiery w latach 1852-1853)
- „Wielki dzień”* (premiery 1867)
- „Wielki dzień”* (premiery w latach 1852-1853)

Operetki:

- „Laska młodości”* (premiery 1841)
- „Halika”* (premiery: wariacja 1848, wersja 4-aktowa 1859)
- „Straszny chór”* (premiery 1867)
- „Kamień”* (premiery: w latach 1852-1853)
- „Fala”* (premiery 1868)
- „Przebiegłość”* (premiery w roku 1872)
- „Laska młodości”* (premiery w latach 1852-1853)
- „Wielki dzień”* (premiery 1867)
- „Wielki dzień”* (premiery w latach 1852-1853)
- „Wielki dzień”* (premiery 1867)
- „Wielki dzień”* (premiery w latach 1852-1853)

Kantaty, uwertury, utwory kameralne

Kantaty:

- „Laska młodości”* (premiery 1841-1855)
- „Halika”* (tekst: J. Słowacki) 1848
- „Straszny chór”* (tekst: J. Słowacki) 1867
- „Kamień”* (tekst: J. Słowacki) 1852
- „Fala”* (tekst: J. Słowacki) 1868
- „Przebiegłość”* (tekst: J. Słowacki) 1872
- „Laska młodości”* (tekst: J. Słowacki) 1841-1855
- „Halika”* (tekst: J. Słowacki) 1848
- „Straszny chór”* (tekst: J. Słowacki) 1867
- „Kamień”* (tekst: J. Słowacki) 1852
- „Fala”* (tekst: J. Słowacki) 1868
- „Przebiegłość”* (tekst: J. Słowacki) 1872

Uwertury kameralne:

- „Laska młodości”* (premiery 1841-1855)
- „Halika”* (tekst: J. Słowacki) 1848
- „Straszny chór”* (tekst: J. Słowacki) 1867
- „Kamień”* (tekst: J. Słowacki) 1852
- „Fala”* (tekst: J. Słowacki) 1868
- „Przebiegłość”* (tekst: J. Słowacki) 1872

Załącznik 2.

Maria Madej, Związek muzyki z literaturą w okresie romantyzmu²

Obok literatury romantyzm najpełniej rozwinął się w muzyce, którą twórcy tego okresu uważali za sztukę najdoskonalszą, widząc w niej możliwość wyrażania najbardziej skomplikowanych i subtelnych uczuć, trudnych niekiedy do ujawnienia w słowach.

Kolebką muzyki romantycznej były Niemcy, a jej prekursorem Ludwig van Beethoven (1770–1827). Beethoven zrewolucjonizował muzykę, przełamując tradycyjne formy wyrazu i wprowadzając do swych dzieł gwałtowność uczuć i nastrojów oraz idee wolnościowe. W tym celu np. wprowadził do *IX Symfonii* partie solowego i chóralnego śpiewu z tekstem *Hymnu do radości* Fryderyka Schillera, pełnym radosnego optymizmu.

Jako sztukę uniwersalną traktowano operę. W romantyzmie spełniała szereg ważnych założeń estetycznych: łączenie prawdy i rzeczywistości z fikcją i zmyśleniem oraz dążenie do silnej ekspresji przez syntezę elementów malarskich, muzycznych i literackich. W Niemczech jej najwybitniejszym przedstawicielem był Carl Maria Weber (1786–1826), autor *Wolnego strzelca* (1821), w którym ludowa legenda o pakuie z diabłem otrzymała nastrojową muzykę.

Dla polskich romantyków opera ta była wyrazem nowej estetyki, odwoływali się do niej: Mickiewicz w I i II części *Dziadów*, Krasiński w *Nie-Boskiej komedii*, Słowacki w *Beniowskim*. Pod wrażeniem oper Giacomo Meyerbeera, szczególnie *Hugenoci*, *Robert diabeł* był Juliusz Słowacki w *Kordianie*.

Wybitni twórcy, np. Franz Schubert, Feliks Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, tworzyli w duchu romantycznego liryzmu, sięgali do arcydzieł literatury. Wzajemne oddziaływanie literatury i muzyki znajduje wyraz także w rozkwicie muzyki wokalne, w której tekst poetycki jest czynnikiem nadrzędnym. Pieśni F. Schuberta do poezji Goethego i Schillera, muzyka Carla Loewego³ do niemieckich ballad romantycznych, a w Polsce wspólne dzieło operowe Włodzimierza Wolskiego i Stanisława Moniuszki są przykładem tylko niektórych realizacji idei łączenia literatury z muzyką.

Ogromna popularność pieśni ludowej w tym okresie objawiła romantikom nową wartość – jedność słowa i melodyki. Pojawiają się nowe gatunki taneczne czerpiące inspirację z tradycji narodowych, szczególnie z folkloru wiejskiego i miejskiego (mazurek, polonez, walc wiedeński). Pod wpływem muzyki Chopina nawiązującej do motywów ludowych wielu poetów wykorzysta formy melodyczne, pisząc drobne liryki uproszczone językowo, w których śpiewność jest podstawowym środkiem stylizacji na poezję ludową (T. Lenartowicz, W. Syrokomla).

[...]

Literatura okresu romantyzmu także dawała wyraz dążenia do mistrzostwa formy. Poeta-geniusz musi być wirtuozem, wykazywać doskonałą biegłość w zakresie języka, stylu i kompozycji. J. Słowacki wypowie w *Beniowskim* to pragnienie poetyckiej

² Drukujemy wybrane fragmenty. Cały artykuł jest dostępny na stronie <http://publikacje.lo-zywiec.pl/index.html>.

³ Carl Loewe pisał też pieśni do poezji A. Mickiewicza, między innymi do: *Czaty* (*Die Lauer*) *Pierwiosnek* (*Die Schlüsselblume*), *Pani Twardowska* (*Frau Twardowska*), *Trzech Budrysów* (*Die drei Budrisse*), *Panicz i dziewczyna* (*Der junge Herr und das Mädchen*) – dop. redakcji.

wirtuozerii: „Chodzi mi o to, aby język giętki / Powiedział wszystko, co pomyśli głowa...”.

Magicznemu oddziaływaniu muzyki odpowiada w poezji magia słowa, jego obfitość, nowa, bogata metaforyka. Obok elementów muzycznych pojawia się w romantycznym wierszu kolorystyka. „Paleta” malarska niektórych poetów jest szczególnie różnorodna i subtelna.

W *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza świat barw współbrzmi z harmonią dźwiękową, szczególnie silnie w opisach przyrody, a także we wszystkich dosłownych i w znaczeniu przenośnym „koncertach” poematu. Wynikiem inspiracji literackich jest nowy gatunek w muzyce tego okresu – poemat symfoniczny. Jego twórca, Ferenc Liszt, łącząc muzykę z literaturą, opiera swoje kompozycje na programie literackim, nawiązując tym samym do symfonii programowej (Hektor Berlioz). Najwybitniejsze utwory tego gatunku to: *Preludia*, *Mazepa*, *Hamlet*, *Orfeusz*, *Prometeusz*.

Richard Wagner, niemiecki reformator opery, twórca dramatu muzycznego, również sięgał do wzorów literackich, a szczególnie do germańskich mitów. Poruszał tematy walki człowieka z siłami nadprzyrodzonymi oraz idee wyzwolenia przez śmierć (*Tannhäuser*). Treść *Lohengrina* jest osnuta na średniowiecznym micie o legendarnym zakonie strażników świętego ognia Graala. W tetralogii *Pierścień Nibelunga*, oparty na średniowiecznym eposie germańskim, podejmuje problem odwiecznej walki młodości ze starością, czynu z biernością. W *Tristanie i Izoldzie* R. Wagner wykorzystał znaną celtycką legendę o idealnej miłości dwojga ludzi. W *Śpiewakach norymberskich*

porzucił kompozytor świat legend i bogów. Bohaterami nie są tu wybitne jednostki, lecz całe społeczeństwo – jest to apoteoza twórczej siły narodu niemieckiego.

Francuski kompozytor Hektor Berlioz nadaje swoim utworom muzycznym tytuły, obszernie komentarze literackie i próbuje „opowiadać” słuchaczom określone treści drogą skojarzeń dźwiękowych. Jego *Symfonia fantastyczna* realizuje założenia programowe. Po raz pierwszy w muzyce symfonicznej kompozytor konsekwentnie przeprowadza motywy przewodnie, tzw. *idée fixe*. H. Berlioz jest również uważany za twórcę symfonii dramatycznej (*Romeo i Julia*), która nawiązuje do wokально-instrumentalnej *IX Symfonii* L. van Beethovena.

W Polsce w duchu narodowym tworzy twórca opery i pieśni narodowej Stanisław Moniuszko. Komponuje muzykę do wierszy A. Mickiewicza: kantaty *Sonety krymskie*, *Widma*; ballady *Pani Twardowska*, *Trzech Budrysów*, wiele pieśni do tekstów literackich, oper poruszających problematykę społeczną i narodową: *Halka*, *Straszny dwór*, *Hrabina*...

[...]

Wymienieni kompozytorzy romantyczni, podobnie jak poeci, zerwali z regularną budową dzieł muzycznych, z klasyczną tradycją sonat i symfonii, a na pierwszy plan w ekspresji muzycznej wysunęli melodię oraz gwałtowne zmiany tempa i rytmiki, aby jak najpełniej wyrazić treść namiętnych przeżyć emocjonalnych: operowali np. akordami, które klasykom wydawałyby się zbiorem dysonansów. Ulubioną formą wypowiedzi romantyków była pieśń solowa, najściślej wiążąca muzykę z poezją.

Załącznik 3. Puzzle interaktywne. Widok złożonego obrazka

Załącznik 4. Krzyżówka interaktywna

Czy znasz Moniuszkę?

4:36

Wypełnij krzyżówkę. Kliknij liczbę w siatce krzyżówki, przeczytaj opis i wpisz hasło. Następnie zatwierdź je odpowiednim przyciskiem. Jeśli nie będziesz pewien hasła, możesz skorzystać z przycisku Podpowiedź. Pamiętaj, że na wypełnienie krzyżówki masz 6 minut.

SPRAWDŹ

POZIOMO	PIONOWO
2. "...domowy" w tytule zbioru pieśni Moniuszki.	1. "Straszny..." w tytule opery narodowej Moniuszki.
3. W tym mieście zmarł Moniuszko.	4. Jest autorem "Pieśni wieczornej", do której Moniuszko skomponował muzykę.
5. Do wiersza tego poety pt. "Dziewczyzna", Moniuszko skomponował muzykę.	6. ...Muzyczny - Moniuszko był jego profesorem od 1864 roku.
7. Jest autorem słów "Prząśniczki".	8. Bohaterką tej opery jest góralka.
11. Ona pierwsza uczyła Moniuszkę gry na fortepianie.	9. Nauczyciel muzyki Moniuszki w Warszawie.
12. Kobięcy tytuł arystokratyczny będący tytułem jednej z oper Moniuszki.	10. Skomponował ich Moniuszko około 300.
13. W tym mieście Moniuszko skomponował "Litanie ostrobramskie".	

**Załącznik 5. Zrzut ekranowy slajdów prezentacji
Kto nam tak pięknie gra? Stanisław Moniuszko dla poetów romantycznych**

Załącznik 6. Karty pracy z przykładowymi odpowiedziami uczniów

KARTA PRACY – GRUPA I

Które motywy i symbole z sonetów A. Mickiewicza *Czatyrdah*, *Ajudah* uwypukla muzyka Moniuszki?

Motywy i symbole, które uwypukla muzyka Moniuszki

Czatyrdah:

- epifanie: niebo, obłok, błyskawica, słońce,
- hierofanta: *Czatyrdah* jako miejsce objawienia nieskończoności Boga,
- mistyczo-religijne przeżycia Mirzy,
- małość człowieka wobec natury,
- obojętność natury wobec działań człowieka.

Ajudah:

- wzburzone morze – serce poety,
- morze wyrzucające na brzeg muszle, perły, korale – nieśmiertelne pieśni,
- ruch fal – uczucia poety.

Problematyka sonetów

Pragnienie człowieka żyjącego w świecie ziemskim, zagrożonego, by odnaleźć lepszą rzeczywistość. *Ajudah* – wiersz pomnikowy. Trwałość i nieśmiertelność poezji. Serce poety – źródłem poezji.

Sposób oddziaływania na odbiorcę w interpretacji muzycznej:

Zwalnianie i przyspieszanie tempa. Melancholijny nastrój. Tony wysokie, oddające uczucia. Dźwięki oddające ruch fal.

Wnioski

Interpretacje muzyczne sonetów uwypuklają ich walory artystyczne i poznawcze, takie jak:

1. Wielość symboli; różne możliwości ich odczytania, w zależności od emocji odbiorcy.
2. Ukazanie różnorodności ról i postaw człowieka w świecie (poeta-wieszcz, życiowy pielgrzym, odkrywca natury).

KARTA PRACY – GRUPA II

Jakie walory artystyczne utworów *Pieśń wieczorna* W. Syrokomli i *Niepewność* A. Mickiewicza były inspiracją dla kompozytora?

Niepewność – walory artystyczne:

- rymy (aa, bb, cc),
- symbole (oczy, droga, serce, dłoń),
- pytania retoryczne („Czy to jest przyjaźń? czy to jest kochanie?”),
- epitety np. („serce moje”, „lekki sen”, „serca bicie”),
- inwersje (np. „Kiedy położysz rękę na me dłońie, / Luba mię jakaś spokojność owionie”).

Pieśń wieczorna – walory artystyczne:

- rytm, stworzony przez rymy wewnętrzne („gdzie nasza chatka, gdzie stara matka”),
- anafory (niech, niechaj...),
- symbole (chatka, niwa, serce, ręka, słota),
- epitety (np. „dźwięczny głos”, „dzień święta”),
- paralelizmy (np. „niechaj przez jutro dojrzewa / niechaj skowronek tu śpiewa”).

Inspiracje dla kompozytora:

- rytmizacja wierszy,
- nastrojowość,
- oddanie uczuć,
- powtarzalność melodyjnych dźwięków.

Wnioski

Inspirując się poezją, kompozytor tworzy dzieła, które oddziałują na odbiorcę poprzez:

1. Nastrój oddany za pomocą dźwięków.
2. Tempo – uczucia pozytywne oddane są szybkim przebiegiem dźwięków, negatywne – wolnym.
3. Oddanie dźwiękiem emocji.
4. Zmuszenie do refleksji poprzez zawieszenia dźwięków.
5. Oddziaływanie na wyobraźnię odbiorcy i jego stan emocjonalny.

KARTA PRACY – GRUPA III

Które cechy ballady romantycznej uwypuklił kompozytor? Wskażcie na podstawie analizy ballad A. Mickiewicza *Czaty* i *Trzech Budrysów*.

Czaty – cechy ballady romantycznej:

- posępny nastrój,
- tragiczna tematyka – nieszczęśliwa miłość, zdrada, zemsta,
- księżyc strażnikiem miłości,
- natura tłem wydarzeń,
- motyw zbrodni i kary,
- natura tworząca nastrój (ogrodowa altana),
- ukazanie postaw moralnych człowieka,
- rytmiczność, melodyjność.

Trzech Budrysów – cechy ballady romantycznej:

- historyzm,
- natura tworząca nastrój (pory roku, śnieżyca, zamieć),
- tekst mający charakter opowieści wędrownego śpiewaka,
- operowanie nastrojem (oczekiwanie, niepewność, nagły zwrot akcji),
- rytmiczność, melodyjność.

Wspólne cechy ballad uwypuklone przez kompozytora:

- nastrój,
- tragizm,
- tajemniczość,
- rytmiczność,
- melodyjność.

Wnioski

Muzyka oddaje walory artystyczne i poznawcze ballad romantycznych poprzez:

1. Odpowiednie operowanie tempem i rytmiką.
2. Odpowiednie wykorzystanie tonów wysokich i niskich.
3. Naśladowanie odgłosów natury.
4. Wzbudzanie emocji i budowanie nastroju.

KARTA PRACY – GRUPA IV

Analizując utwory *Sen* A. Mickiewicza i *Dziad i baba* J. I. Kraszewskiego i ich muzyczne opracowania, oceńcie, w jaki sposób kompozytor i pisarze oddziałują na emocje odbiorcy.

***Sen* – sposób oddziaływania na emocje.**

Nastrój tworzony przez:

- symbole (serce, niebo, wieczór, usta, oczy, mogiła, niebo),
- epitety („smutne jutro”, „rozstania pora”, „ramię kochane”),
- metafory (np. „Przed smutnym jutrem niech jeszcze z wieczora / Ostatnia spłynie na pieszczotach chwilka”).

***Dziad i baba* – sposób oddziaływania na emocje.**

Humor tworzony przez:

- dialogi bohaterów,
- anafory (np. „Byle nie ty, nieboże! / – Byle tylko nie ona!”),
- prosty język,
- przedstawienie śmierci w konwencji groteski.

Sposób oddziaływania na emocje przez kompozytora

Dziad i baba:

- uwypuklenie sytuacji bohaterów poprzez szybkie tempo, naśladowanie dźwiękiem kroków, nagromadzenie jednakowo brzmiących tonów.

Sen:

- „melancholijne” dźwięki, „pesymistyczna” tonacja.

Wnioski

Poezja i muzyka odwołują się do emocji i uczuć odbiorcy, powodując, że muzyka dopełnia poezję poprzez:

1. Tworzenie nastroju.
2. Oddziaływanie na emocje odbiorcy i jego wyobraźnię.
3. Zwracanie uwagi odbiorcy na artyzm tekstu.
4. Wpływanie na negatywny lub pozytywny odbiór tekstu przez czytelnika/słuchacza.

Załącznik 7. Wybrane teksty wierszy⁴

Adam Mickiewicz

Czatyrdah (z cyklu *Sonety krymskie*)

Drząc, muślinin całuje stopy twój opoki,
Maszcie krymskiego statku, wielki Czatyrdahu!
O minarecie świata! o gór padyszachu!
Ty, nad skały poziomu uciekłeś w obłoki,
Siedzisz sobie pod bramą niebios, jak wysoki
Gabryjel, pilnujący edeńskiego gmachu.
Ciemny las twoim płaszczem, a janczary strachu
Twój turban z chmur haftują błyskawic potoki.
Nam czy słońce dopieka, czyli mgła ocienia,
Czy szarańcza plon zetnie, czy giaur pali domy –
Czatyrdahu, ty zawsze głuchy, nieruchomy,
Między światem i niebem jak drogman stworzenia,
Podesławszy pod nogi ziemię, ludzi, gromy,
Słuchasz tylko, co mówi Bóg do przyrodzenia.

Czatyrdah – masyw górski na Półwyspie Krymskim.

Muślinin – muzułmanin.

Padyszach – tytuł sułtana tureckiego.

Janczary – groźna piechota turecka (w muzyce instrument perkusyjny z grupy idiofonów).

Drogman – tłumacz, przewodnik.

Adam Mickiewicz

Ajudah (z cyklu *Sonety krymskie*)

Lubię poglądać wsparty na Judahu skale,
Jak spienione bałwany, to w czarne szeregi
Ścisnąwszy się, buchają, to jak srebrne śniegi
W milionowych tęczach kołują wspaniale.
Trącą się o mieliznę, rozbijają na fale,
Jak wojsko wielorybów, zalegając brzegi,
Zdobędą ład w tryumfie i na powrót zbiegi,
Mieczą za sobą muszle, perły i korale.
Podobnie na twe serce, o poeto młody!
Namiętność często groźne wzburza niepogody;
Lecz gdy podniesiesz bardon, ona bez twój szkody
Ucieka w zapomnienia pogrążyć się toni
I nieśmiertelne pieśni za sobą uroni,
Z których wieki uplotą ozdobę twych skroni.

Ajudah (Góra Niedźwiedzia) – góra Półwyspu Krymskiego.

⁴Opracowano na podstawie: <http://www.wiersze.annet.pl> oraz <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura>.

Adam Mickiewicz
Czaty (ballada ukraińska)

Z ogrodowej altany wojewoda zdyszany
 Bieży w zamek z wściekłością i trwogą.
 Odchyliwszy zasłony, spojrzął w łożę swej żony,
 Pojrzał, zadrżał, nie znalazł nikogo.

Wzrok opuścił ku ziemi i rękami drżącemi
 Siwe wąsy pokręca i duma.
 Wzrok od łoża odwrócił, w tył wyloty zarzucił
 I zawołał kozaka Nauma.

„Hej, kozaku, ty chamie, czemu w sadzie przy bramie
 Nie ma nocą ni psa, ni pachółka?
 Weź mi torbę borsuczą i jańczarkę hajduczą,
 I mą strzelbę gwintówkę zdejm z kołka”.

Wzięli bronie, wypadli, do ogrodu się wkradli,
 Kędy szpaler altanę obrasta.
 Na darniowym siedzeniu coś bieleje się w cieniu:
 To siedziała w białej niewiasta.

Jedną ręką swe oczy kryła w puklach warkoczy
 I pierś kryła pod rąbek bielizny;
 Drugą ręką od łona odpychała ramiona
 Klęczącego u kolan mężczyzny.

Ten, ściskając kolana, mówił do niej: „Kochana!
 Więc już wszystko, jam wszystko utracił!
 Nawet twoje westchnienia, nawet ręki ściśnienia
 Wojewoda już z góry zapłacił.

Ja, choć z takim zapałem tyle lat cię kochałem,
 Będę kochał i jęczał daleki;
 On nie kochał, nie jęczał, tylko trzosem zabręczał,
 Tyś mu wszystko sprzedała na wieki.

Co wieczora on będzie, tonąc w puchy łabędzie,
 Stary łeb na twym łonie kołysał
 I z twych ustek różanych, i z twych liców rumianych
 Mnie wzbronione słodczy wysysał.

Ja na wiernym koniku, przy księżycu promyku,
 Bieję tutaj przez chłody i słoty,
 Bym cię witał westchnieniem i pożegnał życzeniem
 Dobrej nocy i długiej pieszczoty!”.

Ona jeszcze nie słucha, on jej szepce do ucha
 Nowe skargi czy nowe zaklęcia,
 Aż wzruszona, zemdlona, opuściła ramiona
 I schyliła się w jego objęcia.

Wojewoda z kozakiem przyklęknęli za krzakiem
 I dobyli zza pasa naboje,
 I odcięli zębami, i przybili stemplami
 Prochu garść i grankulek we dwoje.

„Panie! – kozak powiada – jakiś bies mię napada,
Ja nie mogę zastrzelić tej dziewczki;
Gdym półkurcze odwodził, zimny dreszcz mię przechodził
I stoczyła się łąza do panewki”.

„Ciszej, plemię hajducze, ja cię płakać nauczę!
Masz tu z prochem leszczyńskim sakiewkę,
Podsyp zapał, a żywo szczyść paznokciem krzesiwo,
Potem palnij w twój łeb lub w tę dziewczkę.

Wyżej... w prawo... pomału, czekaj mego wystrzału,
Pierwej musi w łeb dostać pan młody”...
Kozak odwiódł, wycelił, nie czekając wystrzelił
I ugodził w sam łeb – wojewody.

Wylot – rękaw kontusza (staropolskiego wierzchniego stroju męskiego) rozcięty po wewnętrznej stronie.

Torba borsucza – torba myśliwska wykonana ze skóry np. borsuka.

Jańczarka – strzelba o długiej lufie i krótkiej, zakrzywionej kolbie używana przez janczarów (żołnierzy dawnej piechoty tureckiej).

Hajduk – służący, lokaj na dworze magnackim, ubrany w strój węgierski.

Trzos – w dawnej Polsce pas z kieszeniami na pieniądze.

Grankulki – drobne kulki, większe od najgrubszego śrutu.

Półkurcze – część kurka w strzelbach skałkowych, przytrzymująca krzesiwo, z którego iskra dobytą uderzeniem kurka zapalała proch na panewce i powodowała wystrzał.

Panewka – w dawnej broni palnej zagłębienie w górnej części lufy, na które sypano proch; przy wystrzale iskra padała na proch, który zapalał się i przenosił ogień dalej, powodując odpalenie ładunku umieszczonego w lufie.

Proch leszczyński – proch wyrabiany w Lesznie.

Zapał – w dawnej broni palnej otwór prowadzący do lufy.

Adam Mickiewicz

Sen

Chociaż zmuszona będziesz mnie porzucić,
Jeżeli serca nie zmienisz w kochaniu,
Rzucając nawet, nie chciej mnie zasmucić,
I rozstając się, nie mów o rozstaniu!

Przed smutnym jutrem niech jeszcze z wieczora
Ostatnia spłynie na pieszczotach chwilka;
A kiedy przyjdzie rozstania się pora,
Wtenczas trucizny daj mnie kropel kilka.

Do ust twych usta przycisnę, powieki
Zamykać nie chcę, gdy mię śmierć zamroczy;
Niechaj rozkosznie usypiam na wieki,
Całując lica, patrząc w twoje oczy.

A po dniach wielu czy po latach wielu,
Kiedy mi każą mogiłę porzucić,
Wspomnisz o twoim sennym przyjacielu
I zstąpisz z niebios, aby go ocucić.

Znowu mię złożysz na twem łonie białem,
Znowu mię ramię kochane otoczy;
Zbudzę się, myśląc, że chwilkę drzemałem,
Całując lica, patrząc w twoje oczy.

Adam Mickiewicz
Niepewność (z cyklu Sonety odeskie)

Gdy cię nie widzę, nie wzdycham, nie płaczę,
Nie tracę zmysłów, kiedy cię zobaczę;
Jednakże gdy cię długo nie oglądam,
Czegoś mi braknie, kogoś widzieć żądam;
I tęskniąc, sobie zadaję pytanie:
Czy to jest przyjaźń? czy to jest kochanie?

Gdy z oczu znikniesz, nie mogę ni razu
W myśli twojego odnowić obrazu;
Jednakże nieraz czuję mimo chęci,
Że on jest zawsze blisko mej pamięci.
I znowu sobie powtarzam pytanie:
Czy to jest przyjaźń? czy to jest kochanie?

Cierpiałem nieraz, nie myślałem wcale,
Abym przed tobą szedł wylewać żale;
Idąc bez celu, nie pilnując drogi,
Sam nie pojmuję, jak w tve zajdę progi;
I wchodząc, sobie zadaję pytanie:
Co tu mię wiodło? przyjaźń czy kochanie?

Dla twego zdrowia życia bym nie skąpił;
Po twą spokojność do piekieł bym zstąpił;
Choć śmiałej żądy nie ma w sercu mojem,
Bym był dla ciebie zdrowiem i pokojem.
I znowu sobie powtarzam pytanie:
Czy to jest przyjaźń? czy to jest kochanie?

Kiedy położysz rękę na me dłonie,
Luba mię jakaś spokojność owionie;
Zda się, że lekkim snem zakończę życie,
Lecz mnie przebudza żywsze serca bicie,
Które mi głośno zadaje pytanie:
Czy to jest przyjaźń? czyli też kochanie?

Kiedym dla ciebie tę piosenkę składał,
Wieszczy duch mymi ustami nie władał;
Pełen zdziwienia, sam się nie postrzegłem,
Skąd wziętem myśli, jak na rymy wbiegłem;
I zapisałem na końcu pytanie:
Co mię natchnęło? przyjaźń czy kochanie?

Załącznik 8. Kryteria oceny pracy domowej – opracowania bloga

Pamiętajcie, że jesteście oceniani jako zespół. Od Waszej współpracy, wspólnego wkładu pracy i zaangażowania zależy ocena końcowa. Wszyscy zadbajcie o estetykę, oryginalność i poprawność językową Waszej prezentacji. Każdy z Was pracuje na ostateczną ocenę. Podczas zbierania materiałów nie zapomnijcie o przestrzeganiu praw autorskich. Zapoznajcie się z informacjami:

http://www.eioba.pl/a2576/prawo_autorskie_w_internecie

<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3636>

Poznajcie kryteria oceny Waszych prac:

Wymagania	Podstawowe 1	Rozszerzające 2	Dopełniające 3	Wykraczające 4	Punkty
Zawartość – ilość i jakość wyszukanych informacji i materiałów	Zgromadzono niewiele informacji i materiałów. Wybrano materiały, które jedynie powierzchownie ilustrują zagadnienie.	Zgromadzono wymagane informacje i materiały, jednak wiele z nich jest niepełnych lub niewystarczających do atrakcyjnego ujęcia problemu.	Zgromadzono większość niezbędnych materiałów i informacji, które pozwoliły zbudować logiczną i spójną prezentację, ale niektóre z nich okazały się mało interesujące.	Zgromadzono wszystkie wymagane materiały i informacje, dzięki którym powstała spójna, logiczna, oryginalna, bogata w treści, atrakcyjna prezentacja.	1-4
Dobór informacji i materiałów, poprawność językowa, merytoryczna, techniczna, sposób opracowania, stopień oryginalności wykonania zadania	Zadanie wykonane po-bieżnie. Wykorzystanie nieciekawych informacji. Błędy językowe, ortograficzne. Brak własnego wkładu pracy; wykorzystanie gotowych szablonów. Brak źródeł i nieprzestrzeganie praw autorskich.	Zadanie wykonane poprawnie, jednak z wykorzystaniem nielicznych materiałów. W pracy pojawiają się błędy językowe, ortograficzne. Niewielka oryginalność, mały wkład własny. Wykorzystywanie gotowych szablonów. Brak niektórych źródeł, np. przy zdjęciach, częściowe przestrzeganie praw autorskich.	Zadanie dobrze wykonane, z wykorzystaniem odpowiednio dobrych informacji i zdjęć. Materiały opracowane samodzielnie. Pojedyncze błędy językowe, brak błędów ortograficznych. Przestrzeganie praw autorskich, podawanie źródeł przy zdjęciach, nagraniach, tekstach.	Zadanie wykonane bardzo dobrze, w oryginalnym ujęciu. Trafnie wykorzystany bogaty materiał rzeczowy z własnymi interpretacjami. Wykorzystanie własnych zdjęć, nagrań itp. Praca bezbłędna pod względem językowym i technicznym. Przestrzeganie praw autorskich, podawanie źródeł przy zdjęciach, nagraniach, tekstach.	1-4

Wymagania	Podstawowe 1	Rozszerzające 2	Dopełniające 3	Wykraczające 4	Punkty
Sposób prezentacji pracy. Wrażenia estetyczne, wykorzystanie IT. Sposób prezentacji pracy przez lidera grupy	Prezentacja mało atrakcyjna, ubogo ilustrowana, estetycznie nieodpowiadająca prezentowanym treściom, niewykorzystująca różnorodnych możliwości programu, w którym została stworzona. Trudna w odbiorze. Uczeń prezentujący pracę wypowiada się chaotycznie, popełniając błędy językowe, nie umiając zaciekawić słuchaczy.	Prezentacja raczej odtwórcza, wykonana według gotowego szablonu, dostępnego w programie, w którym została stworzona. Estetycznie dostosowana do prezentowanych treści, ale z niewielką ilością ilustracji, oparta na gotowych szablonach, dopracowanych w miarę samodzielnie. Uczeń prezentujący pracę wypowiada się poprawnie, starannie, popełniając tylko sporadycznie błędy językowe. Korzysta z tekstów zawartych w prezentacji, ale stara się referować samodzielnie.	Prezentacja uporządkowana, logiczna, dostosowana estetycznie do prezentowanych treści. Oparta na dostępnym w programie komputerowym szablonie, ale samodzielnie wykorzystanym i zmodyfikowanym. Ilustrowana wieloma fotografiami, nagraniami. Uczeń prezentujący pracę wypowiada się samodzielnie, ciekawie, w niewielkim stopniu korzystając z gotowych tekstów. Nie popełnia znaczących błędów językowych i potrafi zaciekawić słuchaczy.	Prezentacja atrakcyjna, oryginalna, estetyczna, o ciekawej szacie graficznej. Zbudowana na własnym pomysłe, bez odtwarzania szablonów, z wykorzystaniem bogatej galerii zdjęć i fragmentów filmów. Uczeń prezentujący pracę wypowiada się bezbłędnie, łączy wypowiedź z prezentacją multimedialną. Potrafi zaciekawić słuchaczy.	1-4
Współpraca w grupie, wywiązanie się z powierzonych zadań	Nieumiejętność współpracy w grupie – uczniowie pracują pojedynczo i narzucają swoje wizje pozostałym osobom. Niedokładność w wykonywaniu powierzonych zadań; zrzucanie pracy na innych lub tylko na lidera.	Tylko niektórzy członkowie grupy wykonują prace terminowo. Grupa jedynie częściowo potrafi wypracować wspólną wizję prezentacji. Lider usiłuje narzucić innym swoje zdanie.	Grupa współpracuje dość harmonijnie. Lider w równym stopniu korzysta ze wszystkich pomysłów, ale wyraźnie preferuje niektóre z nich. Prace wykonywane są terminowo i w miarę dokładnie.	Wzorowa współpraca w grupie. Wszyscy z pełnym zaangażowaniem uczestniczą w wykonaniu zadania. Lider nie faworyzuje; wszystkie pomysły wykorzystywane są w równym stopniu. Praca każdego członka grupy jest terminowa i dokładna.	1-4

Przeliczenie punktów na oceny: 16 pkt – celujący
15–13,5 pkt – bardzo dobry
13–11 pkt – dobry
10–8 pkt – dostateczny
7–5 pkt – dopuszczający
4,5–0 pkt – niedostateczny